

Genarp kyrka

55.6033, 13.3962

Genarp är den enda kyrkan som byggdes under 1500-talet i det då danska Skåne, och det var den första protestantiskt utformade kyrkan som uppfördes. De sirligt dekorerade gavlarna i Genarps kyrka är karaktäristiska för byggnader uppförda i slutet av 1500- och början av 1600-talet. Stilen som introducerades i Danmark av den flamländske arkitekten Hans van Steenwinkel den äldre, återfinns förutom i bland annat kyrkorna i Maglarp, Stora Hammar och Heliga Trefaldighetskyrkan i Kristianstad, liksom i det Flensburgska huset på Södergatan i Malmö och på Skarhults och Svenstorps slott.

Kyrkbygget bekostades av den danske adelsmannen Hak Ulfstand till Häckeberga slott, sydöst om Genarp. Han var väl ansedd vid det danska hovet, gjorde framstående insatser i det nordiska sjuårskriget och utsågs bland annat att ansvara för tronföljaren Kristian IV:s utbildning.

Han planerade för en värdig gravplats för sig och sina två hustrur, och övervakade noga bygget av kyrkan i Genarp, som uppfördes i lokalt tillverkat rött tegel

mitt i den lilla byn. Det berättas att när kyrkan skulle byggas hade byggherren Ulfstand bestämt att den skulle byggas på en höjd nära Häckeberga, men på natten fördes allt byggmaterial av "osynliga krafter" ner till byn, där ortens bönder för övrigt ville att kyrkans skulle ligga. Hak Ulfstand gav till slut med sig – och "de osynliga krafterna" – liksom bönderna fick som de ville.

Hack Ulfstand var, förutom slottsherre på Häckeberga slott, bland annat hovmästare för den blivande kung Christian IV. Som hovmästare hade Hack Ulfstand ansvar för prinsens fostran och man kan anta att prinsen emellanåt vistades på Häckeberga och blev inspirerad av kyrkan; tornen på Roskilde domkyrka, som Christian IV byggde till, är mycket lika tornet på Genarps kyrka.

I det 63 meter höga tornet hänger två klockor. Den större är gjuten 1591 och den mindre 1630.

I mitten av 1800-talet ska tornspiran blivit antänd av åskeld, men tornet räddades då av en "Hans ringare" som klättrade upp i tornet och med yxa högg ner det antända virket. Det berättas också att en annan ringaren i början av 1800-talet blev ihjälslagen av en klockkläpp som lossnat. Han lär ha blivit begravnen

framför tornet på samma ställe där han dog.

En nyhet som anbefalldes vid byggandet av protestantiska kyrkor var en högt placerad predikstol. Men den var ursprungligen placerad längre fram på södra sidan i kyrkan, där herrskapsläktaren nu är placerad.

Korgen på predikstolen bär förgyllda skulpturer föreställande de fyra evangelisterna, Markus, Matteus, Lukas och Johannes samt apostlarna Paulus och Petrus, alla med sina respektive attribut. Under korgen sitter ett grinande djurhuvud, troligen en varg, som anspelar på byggherrens namn, Ulfstand.

Under koret finns det rymliga gravkor som Hak Ulfstand i ordning ställde för sig och sina fruar. Där fick de dock inte ligga så länge efter Haks död. På 1680-talet lät ätten Rosenkranz flytta undan dem till ett mindre gravkor under sakristian, för att själva lägga beslag på huvudgravkammaren. Dom råkade dock ut för samma öde. För på 1700-talet tog släkten Silfverskiöld över både kyrka och gravkor, och flyttade undan Rosenkranzarna.

Efter reformationen fick kyrkorna bänkar. Innan hade menigheten stått eller knäböjt under hela mässan.

Församlingsborna satt på bestämda platser i bänkarna. Männen i det södra bänkkvarteret, kvinnorna i det norra.

De främsta bänkarna är herrskapsbänkar, daterade 1593, rikt snidade med byggherrens och hans hustrurs vapensköldar. De är någon decimeter högre än de bakomvarande bänkarna och har säten åt två håll, så att herrskapen bekvämt kunde lyssna på prästen både när han stod i predikstolen och framme i koret.

Herrskapsläktaren tillkom på 1600-talet. Som i en teaterloge satt de dåvarande ägarna till Häckeberga slott, herrskapet Rosenkranz, bakom de glasade fönstren och följde gudstjänsten. De hade patronatsrätt, det vill säga rätt att uppbära del av tionde och utse kyrkoherde. Patronatsrätten upphörde 1924, men än idag har Häckebergas ägare privat rätt och nyckel till denna läktare.

Altaruppsatsen tillkom på 1780-talet, och skänktes till kyrkan av major Jakob Tage Silfverskjöld, som då innehade godset Häckeberga, och hans hustru Gustava Charlotta Hallenborg. Uppsatsen skymmer ett tidigare korfönster och gör att kyrkan är mörkare än den ursprungligen var. Altartavlan som också är från 1700-talet, och föreställer Jesus i Getsemane är

målrad av en okänd konstnär.

Dopfunten är från 1200-talet och är tillverkad i höörsandsten, och flyttades hit 1646 från Allhelgonaklostret i Lund.

En stor oljemålning föreställande Jesus som botar sjuka är troligen ett 1700-talsarbete, och sannolikt skänkt av någon innehavare av Toppeladugåren.

I koret står en kororgel som inköptes 2004 från Lindö kapell i Norrköping.

En tidigare medeltidsorgel som fram till 1937 fanns på orgelläktaren, finns nu i Skovgaardssalen på Malmö museum, och är förmodligen en av de äldsta spelbara orglarna i världen. Orgeln som byggdes på 1500-talet i Nordtyskland var fram till slutet av 1700-talet placerad i Sankt Petri kyrka i Malmö, varifrån den år 1800 köptes av majoren Jakob Tage Silfverskjöld. Den nuvarande orgeln är byggd 1957 av Marcussen och sön i Aabenraa, Danmark. Orgelfasaden som påminner om den tidigare medeltida orgeln är ritad av domkyrkoarkitekt Eiler Graebe.

Källor:

Webb: Genarps församling.

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Bok: "Kyrkornas hemligheter". Ann Catherine Bonnier & Ingrid Sjöström. ISBN 978-91-7329-111-8

Pdf: "Genarps kyrka - Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning". Lunds stift. Max Laserna. 2014.

Bok: "Kyrkor i Skåne - en kulturhistoria". Siegrun Fernlund 1980. ISBN 91-85330-26-4